

DOI 10.34132/mspc2025.02.13.18

Людмила Антонова
Катерина Матвієнко

МЕХАНІЗМИ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

У тезах розглянуто роль неурядових організацій у процесі демократизації публічного управління в Україні. Проаналізовано основні механізми їхнього впливу на діяльність органів влади, зокрема інституційні, інформаційно-комунікаційні та фінансово-організаційні. Підкреслено значення НУО як посередників між державою та громадянами, які сприяють прозорості, підзвітності та залученню громадськості до ухвалення управлінських рішень. Висвітлено нормативно-правову базу, що регулює діяльність НУО, а також визначено основні виклики – бюрократичні бар'єри, політичний тиск, нестачу фінансування та вплив воєнного стану на їхню ефективність. Зроблено висновок про необхідність розвитку партнерських відносин між владою і громадянським суспільством, посилення електронної демократії та підвищення спроможності НУО до участі у формуванні державної політики як ключової умови сталого розвитку демократії в Україні.

Ключові слова: неурядові організації, публічне управління, демократизація, громадянське суспільство, взаємодія влади й громадськості, електронна демократія, участь громадян.

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активним пошуком ефективних механізмів демократизації системи публічного управління. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність неурядових організацій (НУО), які виступають важливим чинником формування громадянського суспільства, забезпечення прозорості, підзвітності та відкритості влади. В умовах реформування державного управління в Україні та адаптації його до європейських стандартів саме взаємодія державних інституцій із громадським сектором створює підґрунтя для утвердження демократичних принципів у публічній сфері.

Неурядові організації, виконуючи роль посередника між владою та суспільством, сприяють реалізації прав громадян на участь у прийнятті рішень, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів влади, беруть участь у розробці та впровадженні державних політик. Їхня участь у процесах демократизації публічного управління зумовлена не лише зростанням громадської активності, а й потребою у підвищенні ефективності державних рішень, які враховують інтереси різних соціальних груп.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності визначення дієвих механізмів, що дозволяють посилити вплив НУО на процеси прийняття управлінських рішень, забезпечити сталість демократичних інститутів та підвищити довіру громадян до влади. В умовах воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та викликів євроінтеграції неурядові організації залишаються ключовими агентами змін, які сприяють розвитку партнерських відносин між державою та громадянським суспільством.

Неурядові організації (НУО) – це добровільні, неприбуткові об'єднання громадян, створені для реалізації суспільно важливих цілей, що не мають на меті отримання прибутку. Вони функціонують незалежно від органів державної влади та виступають посередниками між державою і громадянами. У системі публічного управління НУО відіграють роль каталізатора суспільних змін: вони здійснюють громадський контроль за діяльністю влади, беруть участь у розробці державних програм, ініціюють соціальні проекти, а також формують альтернативні пропозиції щодо вдосконалення управлінських рішень. Через такі інструменти, як публічні консультації, експертні ради чи адвокаційні кампанії, неурядові організації сприяють підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності державного управління [9].

Сутність демократизації публічного управління полягає у переході від закритої, централізованої системи влади до відкритої моделі, що ґрунтується на принципах участі громадян, підзвітності посадових осіб та верховенства права. Демократизація означає створення таких умов, за яких громадяни мають реальні механізми впливу на процес ухвалення рішень, можуть контролювати діяльність влади й брати участь у формуванні політики на місцевому та національному рівнях. Це не лише підвищує ефективність публічного управління, але й сприяє довірі до державних інституцій, формує нову культуру взаємодії між владою і суспільством [8].

Діяльність неурядових організацій є одним із ключових чинників розвитку громадянського суспільства, оскільки саме через них люди реалізують своє право на участь у суспільному житті. НУО об'єднують активних громадян, стимулюють ініціативність, солідарність і відповідальність за спільне благо. Вони проводять громадські акції, освітні програми, моніторингові дослідження, які підвищують рівень громадянської свідомості та правової культури населення. Таким чином, неурядові організації зміцнюють соціальний капітал держави, сприяють формуванню зрілого громадянського суспільства та забезпечують сталий розвиток демократичних процесів [4].

Нормативно-правове забезпечення діяльності неурядових організацій в Україні ґрунтується на низці законодавчих актів, які гарантують свободу об'єднань і участь громадян у суспільному житті. Основним документом є Конституція України, яка закріплює право кожного на свободу об'єднань у громадські організації (стаття 36) [5]. Базовим спеціальним актом є Закон України «Про громадські об'єднання» (2012 р.), що визначає правові засади створення, діяльності та припинення НУО, а також гарантує їхню незалежність від державних органів [6]. Крім того, важливими нормативними документами є Закони «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про місцеве самоврядування», які забезпечують механізми участі НУО в процесах управління, контролю та прийняття рішень на різних рівнях.

Національне законодавство створює умови для участі неурядових організацій у формуванні політики через громадські ради при органах влади, публічні консультації, електронні петиції та механізми громадського контролю. Ці інструменти дозволяють НУО впливати на зміст нормативно-правових актів, державних програм і бюджетних рішень. Водночас Україна активно адаптує міжнародні стандарти, зокрема Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, Рекомендації Ради Європи щодо статусу НУО, Копенгагенські критерії ЄС, які передбачають визнання громадського сектору як рівноправного партнера держави. У світовій практиці найефективнішими є моделі публічно-приватного партнерства, громадського моніторингу та партисипативного управління, які поступово впроваджуються і в українську систему публічного управління для забезпечення її демократизації.

Інституційні механізми впливу неурядових організацій на публічне управління базуються на різноманітних формах співпраці з органами державної влади та місцевого самоврядування. Найпоширенішими та найефективнішими інструментами є громадські ради при міністерствах, обласних і міських адміністраціях, дорадчі та експертні органи, які надають рекомендації під час ухвалення управлінських рішень. Також активно застосовуються публічні консультації з громадськістю, що дозволяють НУО висловлювати позицію щодо проєктів нормативних актів і програм розвитку. Важливу роль відіграють партнерські проєкти держави та громадського сектору у сферах освіти, соціального захисту, екології, охорони здоров'я, що демонструють практичну ефективність спільних дій. Така взаємодія не лише забезпечує прозорість управління, а й формує довіру громадян до влади [1].

Участь неурядових організацій у розробці та реалізації державних і місцевих програм здійснюється через механізми грантової підтримки, конкурсні програми, публічні слухання та участь у робочих групах. Завдяки цьому НУО можуть впливати на визначення пріоритетів політики, оцінювати ефективність її реалізації та вносити пропозиції щодо удосконалення. Їхній вплив на формування державної політики полягає у представництві інтересів громадян, моніторингу діяльності влади, експертно-аналітичній підтримці та просуванні реформ, спрямованих на посилення демократичного врядування [2].

Таким чином, неурядові організації стають невід'ємним елементом системи публічного управління, який забезпечує баланс між владою та суспільством, сприяючи підвищенню ефективності, підзвітності й відкритості державних інституцій.

Інформаційно-комунікаційні механізми є одним із найважливіших інструментів посилення впливу неурядових організацій на суспільство та владу. Сучасні цифрові технології, соціальні мережі та онлайн-медіа дають змогу НУО швидко поширювати інформацію, мобілізувати громадськість і формувати суспільну думку щодо актуальних проблем. Використання інтернет-платформ, електронних петицій, відкритих баз даних і цифрових аналітичних інструментів підвищує прозорість діяльності як самих організацій, так і органів влади. Важливу роль відіграють адвокаційні кампанії, спрямовані на просування реформ чи захист прав людини, які завдяки сучасним комунікаційним засобам можуть охоплювати широкі аудиторії [10]. Публічна комунікація, відкриті діалоги, громадські слухання та медіа-ініціативи створюють простір для зворотного зв'язку між владою та громадянами, що сприяє підвищенню довіри й ефективності управлінських рішень.

Фінансово-організаційна спроможність НУО визначає їхню незалежність та ефективність у реалізації місії. Основними джерелами фінансування є внески учасників, гранти міжнародних організацій, благодійна допомога, пожертви громадян, а також прибутки від власної проєктної діяльності, якщо вони спрямовані на статутні цілі. Для збереження автономії важливо забезпечити диверсифікацію фінансових джерел, аби уникнути залежності від одного донора або державного бюджету. Держава може підтримувати розвиток

громадського сектору шляхом надання податкових пільг, проведення конкурсів соціальних проєктів, створення сприятливого правового середовища та забезпечення відкритого доступу до фінансування через прозорі механізми. Такий підхід дозволяє поєднати інституційну підтримку з гарантією незалежності НУО, сприяючи зміцненню громадянського суспільства та демократизації публічного управління [1].

Попри зростання ролі неурядових організацій у демократизації публічного управління, їхня діяльність стикається з низкою системних викликів і перешкод. Серед основних проблем варто виділити бюрократичні бар'єри, складні процедури реєстрації та звітності, які ускладнюють ефективну взаємодію з державними структурами. Значним чинником залишається недовіра між владою і громадським сектором, що часто проявляється у формальному ставленні чиновників до участі громадськості у прийнятті рішень. Крім того, політичний тиск, спроби маніпулювання діяльністю НУО, нестача стабільного фінансування та низький рівень громадянської культури серед населення зменшують вплив громадських ініціатив на управлінські процеси. Такі обставини стримують розвиток діалогу між державою та суспільством, гальмуючи процес інституційного зміцнення громадянського сектору [7].

Воєнні умови в Україні істотно змінили характер і пріоритети діяльності неурядових організацій. Багато з них були змушені переорієнтувати свою роботу на волонтерську, гуманітарну та оборонну підтримку, допомогу внутрішньо переміщеним особам, військовим і постраждалим громадам. У той же час, зросло навантаження на громадські структури, адже саме вони часто заміщують державу у сфері соціальних послуг та кризового реагування. Попри складні умови, війна сприяла консолідації громадянського суспільства, посиленню горизонтальних зв'язків та зростанню довіри до НУО як до надійних партнерів держави. Проте тривалий воєнний стан створює ризики виснаження ресурсів, втрати кадрів і скорочення міжнародної підтримки, що потребує формування нових стратегій виживання та розвитку громадського сектору [3].

Таким чином, перспективи розвитку неурядових організацій у сфері демократизації публічного управління пов'язані насамперед із поглибленням партнерства між владою та громадянським суспільством на основі відкритості, взаємної довіри й спільної відповідальності. Найбільш актуальними напрямками удосконалення механізмів взаємодії є розширення практик електронної демократії, створення ефективних платформ для публічних консультацій, забезпечення інституційної участі НУО у формуванні державної політики та підтримка громадських ініціатив на місцевому рівні. Підвищення спроможності НУО можливе через розвиток професійної компетентності їхніх працівників, вдосконалення системи фінансування та зміцнення мережевої співпраці з міжнародними партнерами. Усе це сприятиме формуванню зрілого громадянського суспільства, яке здатне не лише контролювати владу, а й бути рівноправним учасником у процесі побудови сучасної демократичної держави.

References

1. Andrieieva, O.A. (2024). *Instytutsiina spromozhnist neuriadovoho sektoru v Ukraini [Institutional capacity of the non-governmental sector in Ukraine]*. Kyiv: I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
2. Honcharuk, V. (2022). Realizatsiia mekhanizmiv vzaiemodii orhaniv vlady ta instytutiv hromadianskoho suspilstva: vyklyky ta perspektyvy [Implementation of mechanisms of interaction between authorities and civil society institutions: challenges and prospects]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of Public Administration*, 10(5), (pp. 35-46) [in Ukrainian].
3. Hromadski orhanizatsii pid chas viiny: poshuk sebe u novykh realiiakh [Public organizations during the war: finding themselves in new realities]. (n.d.). (2024). [www.ukrinform.ua](https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3922264-gromadski-organizacii-pid-cas-vijni-posuk-sebe-u-novih-realiah.html). Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3922264-gromadski-organizacii-pid-cas-vijni-posuk-sebe-u-novih-realiah.html> [in Ukrainian].
4. Kondratenko, O. (2023). Vzaiemovidnosyny vlady ta neuriadovykh orhanizatsii v Ukraini: vytoky ta suchasnyi stan [Relations between government and non-governmental organizations in Ukraine: origins and current state]. *Naukovi pratsi Mizhr rehionalnoi Akademii upravlinnia personalom. Politychni nauky ta publichne upravlinnia – Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Political Science and Public Administration*, 3(69), (pp. 31-41). Retrieved from: <https://journals.maup.com.ua/index.php/political/article/view/2825/3284> [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy: Osnovnyi Zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine: Basic Law of Ukraine]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://surl.li/kflxlv> [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy Pro hromadski obiednannia No. 4572-VI [Law of Ukraine On Public Associations No. 4572-VI]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> [in Ukrainian].
7. Potreby ta vyklyky ukrainskykh NUO v umovakh viiny: prezentatsiia doslidzhennia [Needs and challenges of Ukrainian NGOs during the war: research presentation]. (n.d.). (2024). philanthropyinukraine.org. Retrieved from: <https://philanthropyinukraine.org/knowledge-hub/publication/prezentaciya-doslidzhennya-potreby-ta-vyklyky-ukrayinskih-nuo-v-umovah-vijni> [in Ukrainian].

8. Starykova, H. (2021). Demokratyzatsiia publichnoho upravlinnia: rehionalnyi aspekt [Democratization of public administration: regional aspect]. *Aspekty publichnoho upravlinnia – Aspects of Public Administration*, 9(5), (pp. 47-54). Retrieved from: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/898/867> [in Ukrainian].
9. Vakhovych, I.M., & Smolych, D.V. (2022). Neuriadovi orhanizatsii: sutnist, oznaky, tsili ta funktsii [Non-governmental organizations: essence, features, goals and functions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (46), (pp. 1-8). Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2045/1974> [in Ukrainian].
10. Zminy zarady rozvytku. Yak advokatsiini kampanii vplyvaiut na zhyttia hromad [Changes for development. How advocacy campaigns affect community life]. (n.d.). (2022). *docuclub.docudays.ua*. Retrieved from: <https://docuclub.docudays.ua/news/zmini-zaradi-rozvitku--yak-advokaciyni-kampanii-vplyvayut-na-zhittya-gromad/> [in Ukrainian].

DOI 10.34132/mspc2025.02.13.18

Liudmyla Antonova
Kateryna Matviienko

MECHANISMS FOR STRENGTHENING THE INFLUENCE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ON THE DEMOCRATIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION

The theses analyze the role of non-governmental organizations (NGOs) in the process of democratizing public administration in Ukraine. The main mechanisms of their influence on the activities of public authorities are examined, including institutional, informational-communicative, and financial-organizational ones. The importance of NGOs as intermediaries between the state and citizens, promoting transparency, accountability, and public participation in decision-making, is emphasized. The paper highlights the legal framework regulating the activities of NGOs and identifies key challenges such as bureaucratic barriers, political pressure, insufficient funding, and the impact of martial law on their effectiveness. It concludes that developing partnerships between government and civil society, strengthening e-democracy, and enhancing the capacity of NGOs to participate in policy-making are essential conditions for the sustainable development of democracy in Ukraine.

Keywords: non-governmental organizations, public administration, democratization, civil society, state-society interaction, e-democracy, citizen participation.

Відомості про авторів / Information about the authors

Людмила Антонова, доктор наук з державного управління, професор кафедри обліку і аудиту, Факультету економічних наук, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: antonovav77@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2975-6453>.

Lyudmila Antonova, Doctor of Science of Public Administration, Professor of the Department of Accounting and Audit Faculty of Economic Sciences of the Black Sea National University named after Peter Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: antonovav77@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0000-0003-2975-6453>.

Катерина Матвієнко, магістр кафедри публічного управління та адміністрування, Юридичного факультету, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: m.kat041095@gmail.com.

Kateryna Matviienko, Master's student of the Department of Public Management and Administration, Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: m.kat041095@gmail.com.